

er het Schrift- eïd. minder goed errein, waarop zakelijk werkt een menschen- terrein meestal we te veel. n ons van de fenschappelijke elen, vóór wa- stje weg. ten onder ons- voeding, fris- che beginselen- niteit. ezondheid her- de wangen. verfoon die-

dat leven zich is geen geweld

aan „preeken“- nen liever niet ek“ uitscheldt. n de kerk. met een witten gandisten over. wanneer onze verhandelingen on- n er eens „dik met „de haren- ken. eggen“ en het er over zwijgen

k af te keuren- elen er bij ons- en. egenheden zoo-

in deze men- ten wij de ver-

ndijk, een even- mentalist, komt we vragen te

ijn wil en het zoover de vlee- een kader kon

ze hoogleraren is er zeer zeker

of daar in ons vrens moet zijn neerd beginsel

tendijk de Vrije- rekend. Dat hij- detische Facul- erzamelen kon- wel het voor-

Of hij daarom- ewel te zeggen- nscientie over-

eld geen navol- aan een onvol- enaam, mannen hebben er zich e vrienden van nog altijd dank

reeds uitgespre- én student heb- versiteit op zijn- hij ons met de rrijken en daar- rsiteit en onze

nt is aan onze rgekomen.

„Standaard“ in- van Prof. Buij- baat heeft ge- euwarden voor- prijzen.

vaarom we dit- venscht.

De rede van Minister Colijn, destijds te Leeuwarden gehouden, heeft ongetwijfeld in menig opzigt een gunstige uitwerking gehad. Men is nog eens ernstig over de bestaansvoorwaarden van onze Universiteit gaan nadenken en spreken. Doch blijkens de nieuwe propaganda, door Heeren Directeuren, tot wie toen ook Minister Colijn behoorde, zijn deze voortgegaan de lijn te volgen, die te voren door hen in het zoogenaamde blauwe boekje was uitgestippeld. Wie zal het zeggen of Minister Colijn sinds Leeuwarden niet van standpunt veranderd is en zijn oorspronkelijk plan heeft laten varen? In elk geval spreekt het feit, dat Heeren Directeuren het plan Colijn niet hebben aanvaard, maar de oude gedragslijn zijn blijven volgen. En die oude gedragslijn volhardt bij het ideaal: volledige en zelfstandige uitbouw van de vijf faculteiten.

Is het nu faktisch om het plan Colijn bij een gelegenheid als deze toch weer naar voren te schuiven? Werkt dat niet een gevoel van onvastheid in de hand? Intusschen staat men nu voor nieuwe vragen. Zal er gezocht worden naar een hoogleraar, die dezelfde vakken doceert als Prof. Buijtendijk? Of is er misschien een andere combinatie mogelijk, waardoor de Medische Faculteit zich beter kan ontwikkelen? Of zou het profijtelijker zijn nu een aanvang te maken met de Wis- en Natuurkundige Faculteit (zonder natuurlijk de Medische op te heffen, waaraan een man als Prof. L. Bouman arbeidt, die alleen meerdere professoren waard is)?

Hier zijn een paar van de nieuwe vragen. Te trachten ze te beantwoorden of tenminste ze te bespreken, ligt zeker niet op den weg van ons blad. Wij willen er alleen maar de aandacht op vestigen, dat Heeren Directeuren tot een gewichtige beslissing geroepen worden. De vrienden van de Vrije Universiteit zullen wel doen, hun meer dan ooit in hun gebeden te gedanken.

— **Overdracht-rectoraat aan de Theol. School.** Voor enkele dagen heeft Prof. Dr A. G. Homig het rectoraat overgedragen aan zijn ambtgenoot Dr J. Ridderbos.

Eij die gelegenheid hield hij een rede over een zeer aantrekkelijk en aktueel onderwerp: „De verzoening met God door Jezus Christus en de Ethische theologie“.

Met belangstelling zien we de beloofde uitgave en verdere uitwerking van deze rede tegemoet.

HEPP.

Correspondentie: R. v. d. B. te A. U. zult toestemmen, dat iemand ondanks afdwaling toch wel waarlijk in den Zoon kan gelooven en dat dan de erfenis hem wacht. Maar hoe u, als dit wordt uitgesproken, daaruit kunt afleiden, dat dan eigenlijk het advies wordt verstrekt: dwaal dan maar, het komt terecht, is mij niet duidelijk.

Aan verschillende vragers. Het Register op den vorigen jaargang is in bewerking. Een deel is reeds naar de drukkerij verzonden.

DOOR AMERIKA.

VII. New-York II.

Bij de eerste kennismaking over dag heeft New-York eigenlijk weinig vreemds.

Dank zij de Amerikaansche reclame is ook de Europeaan met de merkwaardigste gebouwen reeds enigszins vertrouwd geworden. Menigen skyscraper herkent hij dadelijk. Ook den naam ervan herinnert hij zich. Daarenboven heeft hij, al was het alleen maar uit zijn dagblad, er zooveel van gelezen, dat hij soms het gevoel krijgt van er al eer te zijn geweest.

Wel zijn er thuis verkeerde voorstellingen gekweekt. Ik zwijg nu van die menschen, die meenen, dat New-York door zijn hooge gebouwen wel erg somber moet zijn. De zon, zoo gelooven ze, heeft er weinig toegang. Wie alleen maar op de foto's de breedte der straten heeft geschat en weleens gehoord heeft van de vele squares (pleinen met groen), zal zoo'n vergissing niet maken. Vooral rekent hij niet met de goede zon, die soms aan een kier genoeg heeft om haar vroolijkheid naar binnen te spuiten.

Maar een eentonig aspect zal het dan toch wel geven, al die huizen met zooveel verdiepingen? Misschien, als ge 's avonds de gelegenheid hebt de gevels der huizen eens nader te bekijken. Overdag hebt ge die niet.

Ook in de Kalverstraat te Amsterdam maakt ge tegen drie of vier uur in den middag geen gevelstudie. Trouwens, ge doet beter, al liep er geen sterveling, er maar nooit veel naar boven te kijken. Want ge zoudt u voortdurend ergeren. Hebben bij de meeste huizen boven- en benedengedeelte niet doorlopend nuzie? Een onderwetsche gevel boven

een moderne pui, kan het leelijker? Gooi het hoofd maar niet in den nek. Kijk maar voor u uit. Dan hebt gj er zoo geen erg in.

Zoo iets vindt gj in New-York vanzelf niet. Daar is alles opgetrokken in één stijl of althans — want de stijlloosheid is ook daar ingeburgerd — naar het blokkendoosdenkbeeld van één ingenieur.

Wat in een wereldstad interesseert zijn de menschen en de etalages.

Maar toch de menschen hovenal! Ge kunt museums doorhollen of doorkruipen, ge kunt dagen genieten of soezen in brokken oer-natuur, de grootste bezienswaardigheid blijft immer de mensch.

De verklaring daarvan vindt gj in uw bijbel en belijdt gj in uw dogma: want God heeft den mensch naar Zijn beeld gemaakt.

Nu, in New-York kunt gj naar hartelust zwemmen in een menschenmeer. Zwemmen is hier volstrekt geen onechte beedspraak. Let maar eens op de bewegingen van die woelenden in de menschenvolte. Onwillekeurig steken ze soms de handen naar voren uit, om de mazen van de massa wat te verbreden en er zich dan doorheen te werken.

Als men bedenkt, dat Greater New-York (Groot-New-York) volgens de telling van 1920 een bevolking heeft van 5.620.048 inwoners en dat er in het havendistrict in de onmiddellijke nabijheid bovendien nog 5.900.000 wonen, dan krijgt men zoo'n beetje een indruk van het enorme verkeer in die stad. Men heeft berekend, dat meer dan een miljoen personen haar per dag binnenkomen of verlaten.

Het zou niet te verwonderen zijn, wanneer New-York daardoor een mierennest geeliek, waar de menschen en de voertuigen door elkander dwarrelen.

Toch is niets minder waar.

Op mijn heenreis was ik te Parijs uitgestapt en had daar een korten tijd vertoefd. Daar slingerde de chauffeur, die mij met mijn bagage vervoerde, van den eenen kant van de straat naar den anderen. Men moest zijn handigheid en zekerheid in het sturen bewonderen en vooral de sierlijke kurkatrekkers, die hij trok. Toch verbaast men er zich over, dat er niet meer ongelukken gebeuren.

En wie dan een week daarna door New-York dwaalt, verbaast zich over de orde, die er heerscht. In het midden der hoofdstraten is een denkbeeldige streep getrokken — denkbeeldig, tenminste voorzover ik kon waarnemen, in andere steden vindt men in het midden dikke witte strepen geverfd met figuren, welke aanduiden, bij welke straat men keeren kan — en geen auto of ander voertuig mag die grens overschrijden. Dat gebeurt ook niet. Automatische signalen of verkeersagenten doen op regelde tijden de auto's voor de straathoeken stoppen, om die van de dwarsstraten te laten passeeren. Dan is er meteen voor de voetgangers gelegenheid om over te steken. Deze loopen dan ook altijd vierkant. Alleen op de hoeken kruisen zij de straat, enkele waaghalsen dan uitgezonderd. Dat doet men heel Amerika door, zelfs in plaatsen, waar het verkeer gering is. Want deze idee is er bij het Amerikaanse publiek ingehamerd: het schip van de straat is voor de auto's. Ik zeg van de auto's. Want die vormen 99 pCt. van de verkeersmiddelen. Een hoogst enkele maal ziet men een vrachtwagen door een paard getrokken. En te fietsen acht men onverantwoordelijk.

Dat het loopen zoo bijzonder omslachtig wordt, kan ieder begrijpen. Maar als men haast heeft, loopt men ook niet. Zelfs biedt de auto geen afdoende uitkomst. Want het is ongelooflijk, hoe dikwijls men op een rit van een half uur moet stilhouden. Als men den trein per auto wil halen, moet men steeds een flink stuk tijd voor oponthoud reserveren. Het vliegt vervoeren de elevated (lichtspoor) en de subway (ondergrondse spoor). 't Eenige ongerief daarbij is, dat men dikwijls nog al een eind moet loopen, om een station te bereiken. Het uit- en instappen in de smeltreinen van de subway moet natuurlijk haastig geschieden. Van geweldige dringen en stooten met de ellebogen, waarvan men b.v. in de Londensche tubes nog al eens getuige is, is hier echter geen sprake. Een zeker gevoel voor orde begeeft ook hier den Amerikaan niet.

Het drukste punt van New-York, ja, men mag wel zeggen van de wereld, is de kruising van de Vijfde Avenue en de 42ste straat. Maar hier staan dan ook tamelijk dicht op elkaar vijf verkeers-torens, vanwaaruit automatisch het verkeer wordt geregeld.

Bij andere wereldsteden vergeleken kan New-York bogen op zijn gering aantal verkeersongevallen. Zag ik indertijd in Londen drie aanrijdingen op één dag, waarvan één met doodelijken afloop, in New-York heb ik in al die dagen, dat ik er verbleef, niets dergelijks zien gebeuren. En de statistieken zijn hiermee in overeenstemming.

Zoo voelt men zich dan in New-York betrekkelijk veilig en rustig.

Men moet op z'n qui vive zijn. Dat spreekt.

Maar is men dat niet, dan bepaalt zich het onaangename gevolg in hoofdzaak hiertoe, dat men niet opschieft en over een wandeling twee- of drie-maal zoo lang doet als een ander.

En wat ook gezelligheid aanbrengt: op de hoofd-

wegen zijn de trottoirs zóó breed, dat de voetgangers zich niet in één richting behoeven te bewegen. Wel houdt men links en rechts, maar dan op hetzelfde trottoir. Men kan elkander heel gemakkelijk passeeren.

Uit het een en ander blijkt, dat het verkeerswezen er lip lop is.

De vierkante regelmaat maakt voor den Amerikaan als het ware een bestanddeel van de moedermelk uit.

HEPP.

Correctie: Men leze in No. V: menschenvormen, in plaats van: menschenvormen.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Geloofs-verzekerdheid.

De vragen, waarin ge de bedoeling van uw schrijven saamvattet, heb ik in 't vorig nummer van ons blad trachten te beantwoorden. 'k Hoop, dat ze u eenig licht gegeven hebben. Toch meen ik daarmee geen afscheid van u te mogen nemen. Gelijck ik zei, is er buiten hetgeen ge in uw vragen aanroert, iets waarvan ik vrees, dat het u, ook bij oprechte verootmoediging over uw zonden, een hinderpaal kan zijn in 't komen tot verzekerdheid des geloofs. Met een enkel woord zinspelde ik er reeds op. Het is dit, dat ge, eer ge met vertrouwen de toevlucht tot Gods genade in Christus neemt, zoudt willen weten of Jezus wel ook úw Middelaar en Zaligmaker zou willen zijn, en of God om Christus' wille, ook u in genade zou willen aannemen. Ge zegt dit wel niet met zooveel woorden, maar 'k meen het toch door alles heen te zien, als den achtergrond van uw twijfelmoedigheid. En uit eigen ervaring en uit die van anderen weet ik, hoe deze overlegging onze ziel ophouden kan. 't Gevoel onzer onwaardigheid doet haar ook zoo voor de hand liggen. Het maakt het wonder, dat de Heere ook óns in genade zou aanzien, zóó groot, dat we aan zijn mogelijkheid nauwelijks durven gelooven. 't Schijnt ons bijna aanmatiging het te doen, zoolang we niet iets als een verzekering, dat de Heere het waarlijk doen wil, in ons hart gevoelen.

En toch mogen we aan deze gedachte geen plaats geven. Gelijck ik met een enkel woord zeide, keeren we daarmee de orde om. Want de innerlijke verzekerdheid, dat ook wij een van Gods gekenden zijn, gaat nooit vooraf aan het toevlucht nemen tot het bloed van Christus en het aannemen van Gods beloften in Hem, maar volgt altijd daarop.

Er is rust voor vermoeden en belasten bij Christus; maar vinden den doen ze die, naar Jezus' Woord eerst als ze tot Hem komen. Er is vrede met God voor doomschuldigen, maar smaken kunnen ze 'dien eerst als ze gerechtvaardigd zijn door 't geloof.

Wie wacht met tot Christus te gaan 'tot hij rust gevonden heeft of althans een voorsmaak er van, blijft ten prooi aan onrust.

Wie wacht met te vluchten tot de vergevende genade Gods, tot hij iets van vrede in zijn ziel voelt dalen, blijft ver van den vrede.

Dát vooreerst.

Doch er is méér. Zulk een twijfelen, of Christus ook óns voornemen en of God om Christus' wil, ook óns genadig zal willen zijn, is niets minder dan een verdenken van het Woord onzes Gods. Want overal waar ge het Evangelie opslaet, is het aanbod van genade zoo ruim en zoo algemeen mogelijk. Niemand sluit het uit. Niemand, dan degenen, die het afwijzen en verwerpen. Niemand, dan die weigeren zich voor God te verootmoedigen, die weigeren zich te bekeeren, die volharden in ongerechtigheid of zonde-dienst. En zelfs die treft het verwijt, dat ze „den Zoon ongehoorzaam“ zijn, dat ze niet „bekennen wat tot hun vrede dient“, dat ze „den raad Gods legen zich verwerpen“. En om deze versmading van de liefde Gods in Christus wordt hun zelfs aangekondigd de wrake des vlamgenden vuurs.

Zóó ernstig en welgemeend is de aanbidding der genade in 't Evangelie.

Oordeel nu zelf, of gj recht hebt aan de liefde Gods ten opzichte van uzelf en aan de gewilligheid van Christus om ook úw Zaligmaker te zijn, te twifelen. Zulk een twijfel wordt dubbel schuldig bij ál de getuigen van de wonderen, alle gedachten te boven gaande genade Gods, die het Woord voor ons oproept: David, die zich voor God en menschen wégwierp in de schandelijkste zonden; Paulus, die zich den grootste aller zondaren noemde; de moordenaar aan 't kruis, die met bloed-bevleete handen voor de Paradijs-poort stond en die binnengelaten werd.

Van waar, zoudt gj toch het recht hebben, om aan een zóó rijk gedaan en zóó heerlijk bezegeld aanbod van genade te twifelen?

Bezegeld — is het dat niet ook aan u?

Ja, dat is het. In uw Doop.

Hebt ge er wel eens bij stilgestaan, hoe de Heere in Zijn wonder ontfermen, toen gj nog een kind waart, toen gj nog niet afwist van uw ontvangenis en geboorte in zonde en ongerechtigheid; toen gj Hem die nog niet belijden en er Hem nog geen vergeving voor vragen kondet — hoe Hij toen reeds, rekenend op het schuldbesef, dat nú in u ontwaken ging en op de vrees, die er

nó ging beklemmen — hoe Hij toen reeds u be-
tuigd en verzekerd heeft, dat Hij u, ook u, in
Jezus' bloed van alle zonden wasschen wil, u
heilighen wil door Zijn Geest, en aannemen wil
tot Zijn kind, en u een Vader vol van barmhartigheid
zijn wil in Zijn lieven Zoon?

Moogt, durft gij tegenover dit getuigenis uws
Gods nog twijfelen aan Zijn lust in uw zaligheid,
aan de bereidwilligheid Zijner liefde om u alles,
alles te vergeven?

Laat daarom uw ziel niet ophouden door de
vraag, die u kwelt, wijs haar af en werp haar ver
van u als een verdenking van Gods liefde en
trouw, die satan en uw booze hart u ingeven.
En ga op de roepstem zijner ontferming tot Chris-
tus zooals ge zijt.

Bedenk dat er slechts één onwil is, die ons
van de zaligheid uitsluit kan. En die éne is
onze eigene.

Hiermee beveel ik u Gode.

V.

K. F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Ontwerp-Stembusprogram.

III.

Twee punten stelt het Ontwerp-program op den
voorgond, n.l. Bezuiniging in 's Rijks dienst en
's Lands Defensie.

Maar door het zoo kort uit te drukken, zouden
we licht een onjuiste gedachte kweken.

Daarom geven we de formulering van het Centraal
Comité zelf.

Zieh bij de komende verkiezingen voor de
geheele politieke actie uitdrukkelijk stellende
op haar Beginselprogram, zal de Anti-Revolutionaire
Partij met nadruk moeten doen blij-
ken van het voornemen om met de ten dienste
staande middelen het nationale bestaan te
handhaven en te versterken. Het Centraal
Comité brengt daarom deze twee punten op
den voorgond:

1. Voortgaande bezuiniging in 's Rijks dienst,
opdat het economisch leven kunne worden
ontlast van den overmatigen belastingdruk en
vrijer kunne ademen;

2. Steun aan alles, wat in het volkeren-
verkeer de heerschappij van het recht kan ver-
zekeren. Zoolang niet eene algemeene, die
heerschappij bevestigende regeling onder de
volken is tot stand gekomen, behoud van onze
nationale weermacht in Nederland en in Indië
en beslist verzet tegen eenzijdige nationale
ontwapening.

Na de verzekering, dat het het Centraal Comité
te doen is om een principiële politiek, valt het
sommigen misschien wat rauw op de maag, dat
nu op den voorgond worden gesteld: voortgaande
bezuiniging in 's Rijks dienst en behoud van onze
nationale weermacht.

Menigeen zal vragen: is dat nu principieel?

Men zal geneigd zijn deze vraag ontkennend te
beantwoorden.

Er behoort werkelijk moed toe, om deze twee
punten voorop te zetten.

Het zijn voor onze tegenstanders twee punten
van agitatie tegen ons.

Men hoort het reeds in hun vergaderingen uit-
buideren: de anti-revolutionairen zijn de ergste
reactionairen, die zich denken laten. De ambte-
naren, die toch al zoo door verflaging van hun sala-
rissen hebben moeten bloeden, zullen nog erger

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Een zeventiende-eeuwsche Gideon.

II.

Inhoud van het vorige artikel: De verkeerde
beoordeeling van Cromwell tot in de eerste
half der negentiende eeuw en de oorzaken
daarvan.

De strijd tegen de tirannieke Stuarts, de onder-
drukkers van de godsdienstige en burgerlijke vrij-
heid van het Engelsche volk, was voor Cromwell
een levenstaak. Hij voelde zich daartoe even zeker
van God geroepen, als Gideon het was in den
strijd tegen de Midianieten. Het is voor den tegen-
stander heel goedkoop om er zich van af te maken
door uit te roepen: „Allemaal huichelarij!“ Heel
gemakkelijk, maar heelemaal onjuist. Ieder, die on-
bevooroordeeld Cromwell's brieven en redevoerin-
gen doorleest (geen kleine taak, inderdaad!) moet
tot de conclusie komen, dat hier een man aan
het woord is, die — natuurlijk! — dwalen kan,
maar die voor zichzelf oprecht is; een die wel
wezenlijk gelooft, dat de zaak, die hij voorstaat,
de zaak des Heeren is. Carlyle vond het in 't alge-
meen noodig dezen raad te geven: „In geen geval
het wijderspreide gerucht te gelooven, dat deze
zeventiende-eeuwsche Puriteinen bijgeloovige, half-
idiote menschen waren; de meesten van hen over-
gegeven aan geestverrukkingen; terwijl een klein-
ner gedeelte, dat de anderen beheerschte, bestond
uit listige menschen, die de spraak der anderen
wisten aan te nemen en hen daardoor, als han-

moeten bloeden — immers, zij schryven in hun
program: voortgaande bezuiniging in 's Rijks
dienst. Maar daartegenover zal op het leger niet
worden bezuinigd, dat zal voortgaan miljoenen te
verslinden en de marine zal mee helpen opmaken
het geld, dat zooveel beter kon worden besteed
aan werkelozen en verarmden.

Wanneer men zich herinnert hoe eertijds tegen
de vlootwet is geageerd en hoe ook sommigen van
onze menschen zich daardoor hebben laten mee-
slepen, houdt men wellicht zijn hart vast, hoe
ons volk den aanval op deze twee punten, die, laten
we eerlijk zijn, bij velen hunner zwakke punten
zijn, zullen doorstaan.

Want dat de tegenpartij zich inspant om deze
punten tegen ons uit te spelen, om ons daarmee
verdacht te maken, om ons daarmee in te zwarten,
kan ons betrekkelijk koud laten.

In den politieken strijd hebben we de waar-
heidsliefde nooit in haar staatskleed gezien.

Meest zagen we haar gekneveld op den grond
liggen.

Maar dit moet goed onder de oogen gezien; die
argumenten van de tegenpartij zullen bij een deel
van ons volk inslaan als niet alles gedaan wordt
wat kan, om die wankelen voor te lichten.

Ontegenzeggelijk zijn er ambtenaren, die door de
bezuiniging gevoelig werden getroffen. Een wet
kan nu eenmaal niet specialiseeren en niet indivi-
dualiseeren, ook al worden er uitzonderingsbepa-
lingen gemaakt. En nu zijn er onder ons, die zelf
gedupeerd werden, maar hierin berusten. Aange-
naam viel het ook hun niet. Maar zij stemden
toe, dat er ter wille van het landsbelang offers
moesten worden gebracht. Dat evenals in elke huis-
houding, ook in de huishouding van den Staat, de
tering naar de nering moet worden gezet. Doch er
zijn ook andere, die er niet overheen komen. Die
onteyreden blijven en geen kans laten voorbijgaan
hun ontevredenheid te luchten. Zij loopen niet al-
leen gevaar een prooi te worden van de tegenpartij
doch leveren evenzeer gevaar op voor onze partij
zelf.

Men kan wel zeggen: de ambtenaren vormen
slechts een klein percentage in de partij, maar dan
rekent men vooreerst al buiten ons onderwijzers-
korps. Als geheel genomen houdt zich dat onder
de bezuinigingen kranig. Doch er zijn ook andere
elementen.

Een bezuiniging, door de Overheid opgelegd,
snijdt altijd als een scherp zwaard.

En daarmee in een partij-program te dreigen, is
dat niet meer geschikt om kiezers weg te jagen, dan
kiezers te lokken?

Zelfs zou de bedenking kunnen rijzen: getuigt
het wel van politiek beleid?

Ware het niet verstandiger, dat programpunt ge-
heel achteraan te plaatsen?

In de praktijk zou dat toch geen verschil hebben
opgeleverd.

Want de punten worden nooit afgewerkt in de
orde, waarin ze op het program staan.

Een volgend maal hierover nader.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Van en over Boeken.

III.

Onze beschouwing van en over boeken betreft
ditmaal een bekende en alom reeds populaire serie
geschriften, de boeken van Ds H. J. Heynes.

dige Macchiavelli's, wisten te dupeeren. „Dit“,
zegt Carlyle, „is een wijderspreid gerucht, maar
't is onwaar. Ik raad mijn lezer aan precies de
tegenovergestelde hypothese te probeeren. Te ver-
onderstellen, dat zijn Vaderen, die inderdaad zeer
ernstig, en inderdaad met een zeer aanmerkelijke
denk-capaciteit, over deze Wereld hadden nage-
dacht, niet zoo erg achterlijk waren in hun con-
clusies betreffende die wereld. Dat werkelijk hun
„geestverrukkingen“, goed beschouwd, niet dwaas
maar wijs waren. Dat Macchiavellisme, huicheltaal,
officieel koesterwaalsch, waardoor iemand openlijk
spreekt wat hij niet meent, toen, hoe verrassend
het ook moge schijnen, veel zeldzamer waren dan
ze sedert ooit geweest zijn.“ En verder: „Ik raad
den lezer aan, om zich door dat alles betreffende
huicheltaal, dupeering, Macchiavellisme, etc. beslist
niet te laten beïnvloeden. Hij zal verstandig doen
niet te gelooven, dat deze Puriteinen werkelijk
meenen, wat ze zeggen, en onbevooroordeeld te
beproeven of hij kan ontdekken wat dat is.“ Wat
was het? Ziehier het antwoord: „Onze oude Pu-
riteinsche Hervormers waren, zooals alle Hervor-
mers, die ooit iets goeds op deze aarde tot stand
brengen, altijd zijn, bezielde door een hemelsch
doel. Gods eigen Wet, toen algemeen als volledig
erkend zooals ze stond in het heilig Geschreven
Boek, te zien toegepast op deze wereld; dit te zien,
of de oprechte onvermoeide worsteling er voor;
het was iets, dat waard was om voor te leven
en voor te sterven!“

Dit geldt in het bijzonder van Cromwell. Zooals
Gideon van den dorschvloer geroepen werd om

Ds Heynes, predikant te Landsmeer, en dus
levend te midden van noordhollandsche menschen
en toestanden, heeft wat hij opmerkte en leerde
kennen, in schetsen vastgelegd en in enkele bun-
dels verzameld, en deze bundels, waaraan voor
eenigen tijd een derde werd toegevoegd, hebben
zich sindslang de reputatie verworven, die ze ver-
diene.

't Is dan ook niet de bedoeling van dit artikel,
Heynes' boeken te introduceeren; dat is niet meer
noodig. Maar wel lijkt het mij geschikt eens te
onderzoeken, welke nu eigenlijk de qualiteiten zijn
van dit werk en waarom het zoozeer de aandacht
trekt.

Beschouwing over menschen en toestanden, dat
is de inhoud van Heynes' werk, samengevat in
een algemeene karakteristiek. Nu kan zulks op
twee manieren geschieden: in schetsvorm, zóó dat
in een persoon of een zaak, waarvan verteld wordt,
een karaktertrek of gewoonte is getypeerd, of zóó,
dat menschen en dingen worden samengebracht
in één verhalend verband. Beide vormen van dit
realisme — want zoo moeten we de richting van
dit werk toch benoemen — zijn in onze nationale
letterkunde veelvuldig. Ik herinner slechts aan de
„Camera Obscura“, „Waarheid en Droomen“,
„Schetsen uit de pastorie van Mastland“ eenerzids,
aan de novellen van Cremer, den ouden heer Smits,
Mark Prager Lindo aan den anderen kant. Welnu,
beide vormen vinden we ook bij Ds Heynes: de
karakteriseerende schetsen in „Bij ons in
Noord-Holland“ en „Noordhollandsche
Menschen en Dingen“, het verbind-
dend verhaal in „Kinderen Noordhol-
lands“).

Zoo geplaatst tegen den achtergrond der geschie-
denis, wordt aanstonds de eerste beteekenende
eigenschap van deze boeken gezien. Ze zijn ty-
pisch nationaal, beide in opvatting en bewerking.
Wat de Camera en de schetsen van Van Koetsveld
in de vorige eeuw bedoelden en bereikten: 't uit-
beelden van ons hollandsche leven met de kleuren
van moraliseerende humor, dat is ook de sfeer van
Heynes' werk. Vandaar dat men bij het lezen elk
oogenblik aan de 19e eeuwse realisten wordt
herinnerd, en de effecten van hun humor terug-
vindt. Zoo goed nu als dezen hun betekenis in onze
literatuur danken aan dat nationale karakter, zoo
is ook, door deze zelfde eigenschap, Heynes' werk
voor onzen tijd van waarde. We zouden het kun-
nen noemen: 't humoristisch-realisme van de 20e
eeuw.

In het licht van deze karakterbepaling worden
voorts de verschillende eigenschappen van dit werk
in hun juiste waarde gezien. Als we daarop wijzen
in dit artikel, bepalen we ons tot de twee eerste
bundels: het laatste boek, anders van construc-
tie, bespreken we afzonderlijk. 't Gaat nu om een
algemeen beeld van het soort. De paralel met de
Camera doet u gemakkelijk de eigenschappen
vinden.

Daar is vooreerst de eigenaardige positie van
den auteur in 't verband van wat wordt verteld:
soms op den voorgond, met „ik“ als verteller; dan
zijdelings en op een afstand, „de dominee“ ging,
zei... enz.; soms ook geheel verscholen achter
een andere personificatie, b.v. die van een vijf-
tienjarigen jongen, die over z'n vader spreekt. Dit
brengt diezelfde levendigheid in de boeken, die de
Camera zoo aantrekkelijk maakt. Ofschoon we im-
mer zitten in Noordhollandsche dorpjes en onder
noordhollandsche menschen, verveelt ons het mi-
lieu geen oogenblik, juist omdat er zooveel per-

¹⁾ Alle uitgaven van W. ten Have, Amsterdam.

het volk des Heeren te verlossen uit de hand der
Midianieten, zoo voelde Cromwell zich van zijn
hoederij geroepen voor een hemelsch doel: tegen
Aartsbisschop Laud en de hofkliek, weldra tegen
Karel Stuart zelf te strijden voor wat hij oprecht
geloofde te zijn de zaak der zuivere religie en de
rechten en vrijheden van zijn volk. Gideon kob-
met niet meer overtuiging zeggen tot zijn hoopje
van driehonderd man: „Maakt U op, want de
Heere heeft het leger der Midianieten in uieder
hand gegeven!“ dan Cromwell in den slag bij Dun-
bar, 3 Sept. 1650, toen de eerste stralen der zon
doorbraken over St. Abb's Head en de Noordzee,
het zijn mannen toeriep met de woorden van den
Psalmist: „De Heer zal opstaan tot den strijd,
Zijne vijanden zullen verstrooid worden!“

Een zeventiende-eeuwsche Gideon was hij! Ook
in den tact, waarmee hij lastige lieden van eigen
partij tot rede wist te brengen. Hoe handig zijn dik-
wijls zijn toespraken tot 't ongemakkelijke Parlement
of tot zijn stugge „ijzerverters“ (Ironsides) in elkaar
gezet; even menschkundig als Gideon's woorden
tot de najverige Ephraimiten, doch helaas ten op-
zichte van het Parlement niet altijd met hetzelfde
succes. Maar Iel kon ook zijn toorn uitschieten,
en, hoewel hij noodde straffe, kon, als het moest,
zijn hand zwaar neerkomen: soms kon hij het
den lieden van Succoth doen verstaan met door-
nen en distelen der woestijn!

Natuurlijk stond niet altijd de zaak des Heeren
bij Hem bovenaan, evenmin als bij Gideon. Gide-
on zegt zelf, dat hij Zabab en Tsalmuna niet zóó
hebben gedood, als zij zijn broers hadden laten

sonen er
elkaar d
kaashand
, de ziel
veelal he
mensch
in de sch
Dan ziet
ook, aan
schrijving
van bijte
huichelac
Schrijver
haleubun
deze en d
frisch a
Een
de zeldz
straalt, i
de noord
sparende
„om Jan
Daardoor
zooals de
grilligen
Staatje
me of sa
van gebe
ze zijn te
pjes van
als ge m
allerlei s
sporen v
ben echte
aanwijzin
over het
Pison, de
Noord-Ho
bedding“
leuge en
en bonkig
„zoo beh
hoorden.
levenswij
vlakheid
betoog, d
voermidd
uitgang, p
deze is er
manier, v
stuur in l
wen valt
van voor
scherp, v
De der
beschrijve
merken, b
van besel
herhaalde
de toespr
ling over
noordhol
over de l
„omdat d
koud zijn,
menschen
over de z
de Maag“
weer, ma
humor en
is toch d
ernstig, w
geestelijke
de-gronds
taliseeren

leven. Cre
aan de g
Richard (5
als zijn e
De mer
voort in l
aan Crom
aangebode
strijd was
ook bedan
deze tragi
beider hu
vernietigd.
In de
well een
was een l
recht gelo
overwin
toch, tot
terende ze
schijn tra
Om Cre
wel te we
worsteling
moet ik d
lijke toest
In Enge
zonder ve
VIII, die v
Fidei Defe
zoo fel ve
wilde zich
Arragon, h